

dām izredzēm uz Rīgu, nonākt tur stāvokli, kad vairs nezina, no kā dzīvot, iegūto zemes stūrīti un tur uzcelto pajumti atstāt un doties kara vētrās ar visu ģimeni tajā svešumā, redzēt mīlus cilvēkus nīkstam un nāvē aizejam — tās nav nekādas apskaužamas dzīves gaitas. Bet Jaunsudrabiņš mierīgi smaida: tas nav nekā; viss jau aiziet. Viņš strādā un strādā, nepārtraukti, dienu pie dienas. Viņš nosēžas pie galda un raksta, viņš nostājas pie audekla un glezno, viņš paņem lāpstu un iet dārzā rakt, viņš paķer makšķeri un aiziet uz Daugavu. Tā aizskrien stunda pa stundai, un viņš jūt, ka miers ap viņu nometas un viņa valda, ka rodas pamats zem kājām. Viņš var dzīvot, viņš var dzīvi baudīt, var ceļot pa svešām zemēm, var sev atvēlēt ērtības. Un viss top par neizmērojamu bagātību, arī trūkums, sāpes, nāve. Arī kā kalpa zēnam viņam spīd saule, zied koki, līgo apkārt druvas, norisinās priekšā dažādu cilvēku mūža dienas. To visu redzēt un līdz pārdzīvot ir neizsakāms baudījums, kuņģam par labu var nest kādu upuri arī no savas puses, var uzskatīt grūtu piemeklējumu brīžos arī sevi par tādu ar interesi aplūkojamu priekšmetu. Tas tad nu liek drošu, cietu pamatu nenogurstošai mākslinieka darbībai. Katra diena sniedz tik daudz pārdzīvojumu, ka mākslinieks ar savu darbu tiem netiek līdz. Nevaram iedomāties, ka māksliniekam Jaunsudrabiņam kaut kad trūktu vielas, ko dzejā un krāsās paust un rādīt. Saprotams arī viņa mierīgais smaidis kā viņa mākslinieka izjūtas skaidrs atspoguļojums, kas paliek tāds pat arī sāpju piemeklētā stundā. Varam iedomāties, ka Jaunsudrabiņš smaidīs arī nāves brīdī.

Pa šiem jau nu drīz trīsdesmit gadiem Jaunsudrabiņš sarakstījis tik daudz, ka varēja sākt domāt par kopotiem rakstiem. Tie tad nu sākuši iznākt A. Gulbja apgādībā. Tie dod ieskatu Jaunsudrabiņa vispusīgā darbībā. Savos kopotos rakstos viņš ieraugams arī kā gleznotājs: katrā sējumā ievietotas vairāk gleznas krāsās. Kā Jaunsudrabiņš, dažas stundas ar spalvu nostrādājis, no galda pieceļas un tad ar krāsām stājas pie audekla, tā viņa rakstu lasītājs, pēc nodziļināšanās viņa sacerējumos, uzšķir kādu viņa gleznu un atpūtina acis krāsu kompozīcijā.

T.

Kas jāievēro Latvijas universitāti tālāk izveidojot. Šovasar pagāja 10 gadi kopš Tērbatas latviešu skolotāju kongresa, kurā augstskolas sekcijā jau atzīmētas Rīgā dibināmās latviskās universitātes kontūras: rudenī paies 8 gadi no dienas, kad šī universitāte proklamēta. Darbdamās uz diezgan laimīgi radītas, Latvijas apstākļiem piemērotās satversmes pamata, Latvijas universitāte izveidojusies par solidu augstāko mācības iestādi, kas cienīgi var nostāties blakus savām vecākām māsām. Tomēr nepareizi domāt, ka nu mūsu augstskola jau pilnīga, ka vairs nav jālauza galva par viņas tālāku pacelšanu. Ka tas tā nav, par to man bij izdevība pārliecināties šopavasār apmeklējot Tērbatas universitāti, kur redzēju, ka vienā otrā ziņā īgauni mums aizsteigušies priekšā.

Tā, piemēram, ir ar biblioteku. Īgauni no Krievijas atdabūjuši visu veco slaveno Tērbatas universitātes biblioteku un to ļoti čakli papildinājuši, kamēr mēs no nelielās Rīgas politehniskā instituta bibliotēkas esam atpakaļ saņēmuši tikai to, ko krievi uzskatīja par mazvērtīgu un sev nevajadzīgu, bet astoņos gados ar kārtējā budžetā atvēlētiem līdz-

kliem, zināms, vēl neesam spējuši radīt tādu biblioteku, kāda augstākai mācības iestādei nepieciešama. No grāmatu trūkuma visvairāk cieš filoloģijas fakultāte, bet grūti iet arī vairākām citām fakultātēm. Būtu daudz līdzēts, ja valdība bez kārtējā budžeta universitātes grāmatu iegādāšanai piešķirtu ārkārtējā budžeta ceļā apmēram 200.000 latu. Grāmatu badu ar to lielā mērā novērstu.

Tērbatas universitāte ir mantojusi arī skaistu, no labi izraudzītām grieķu skulptūru kopijām sastādītu mākslas muzeju pašā universitātes galvenā ēkā un verstis divas no pilsētas skaistajā Rātshofa muižā ierīkojusi otru muzeju jaunāko laiku mākslai un īgaunu etnografijai, viņas rīcībā atrodas arī plašs arhαιoloģisks muzejs, kā arī labi nostādīti zooloģisks un ģeoloģisks muzejs. Latvijas universitātes attiecīgie muzeji vēl ir embrijonālā stāvoklī. Domāju, ka arī universitātes muzeju paplašināšanai līdzekļi būtu piešķirami ārkārtējā budžeta ceļā.

Telpu ziņā Latvija savai universitātei dažu ko ir darījusi. Tomēr arī šai ziņā vēl nopietni trūkumi. Piemēram, nav pareizi, ka universitātei, kurai ap 7000 studentu un ap 300 mācības spēku, svētku zāle, stāvvietas ierīkojot, var uzņemt tikai 400 personas un, ka universitātes augstākam administratīvam organam — universitātes padomei — jānotur sēdes bijušā nelielā klausītavā; nav pareizi, ka fakultātēm ar apmēram tūkstoš studentu nav nevienas klausītavas, kas varētu uzņemt 500 klausītāju; nav pareizi, ka universitātei nav uzgaidāmo telpu studējošiem, kam darišana universitātes kanceļārā, tā kā brīžam viņi tūkstošiem drūzmējas universitātes galvenās ēkas šaurajos korīdros, ar stipri izlietoto gaisu. Latvija savai universitātei vēl neviena nama nav cēlusi, bet lielāko daļu fakultātes ierīkojusi bijušā politehniskā instituta telpās un pārējās fakultātes namos, kas celti pavisam citiem nolūkiem. Tagad, pēc manām domām, viņai viens nams būtu ceļams. Jāceļ nams ar svētku zāli, divām trijām lielām klausītavām, kanceļāras un uzgaidāmām telpām. Nama spārnos varētu ievietot mākslas muzeju un universitātes biblioteku ar plašu lasītavu. Jauno gaismas pili ceļot rastos nodarbošanās Latvijas māksliniekiem, un to zināmā mērā varētu uzskatīt arī par brīvības pieminekli, kurā būtu novietojami Latvijas brīvības cīnītāju un dibinātāju attēli. Līdzšinējo svētku zāli universitātes galvenā ēkā varētu pārvērst par universitātes padomes sēžu zāli, bet citas telpas, kas tā atsvabinātos, sadalīt fakultātēm: arhitektūras, inženieru, mehanikas, filoloģijas un filozofijas, tiesību zinātņu un tautsaimniecības, kas tagad šai ēkā mitinās. Jauno universitātes ēku vispareizāki būtu celt Kronvalda bulvarī, ap kuru jau tagad grupējas lielāks skaits fakultātu: ķīmijas, lauksaimniecības, medicīnas un veterinar-medicīnas. Arī fiziko-matemātikas fakultātes ēka Alberta ielā no šejienes viegli sasniedzama, bet līdz universitātes galvenai ēkai, kurā atrodas pārējās fakultātes, no šejienes ir tikai 10 min. ko iet. Rīgas pilsētai pie Kronvalda bulvara ir plašāki gruntsgabali, un viņa, droši vien, atvēlētu nama celšanai vajadzīgo zemi, jo nams nāktu par labu arī viņas dēliem un meitām, kas Latvijas universitātē tik lielā skaitā studē.

Strādāts Latvijas universitātē ir ļoti čakli; publicēto darbu starpā daudz vērtīgu. Pārsteidzoši tomēr, ka līdz šim samērā mazs docentu skaits ieguvis doktora gradu, nepieciešamu avansēšanai uz profesuru. Liekas, ka viens no iemesliem, kas docentus attura no doktora grada

iegūšanas, ir meklējams apstākļi, ka fakultātes prasa doktora eksamenu arī no mācības spēkiem, kam jau ir venia legendi, un kas jau ilgāku laiku, līdzīgi profesoriem, universitātē savu priekšmetu pasnieguši. Dažos priekšmetos šie docenti ir vienīgie specialisti Latvijā, un doktora eksamens viņiem būtu jāliek pie mācības spēkiem, kuriem šis priekšmets ir tikai blakuspriekšmets. Varētu pat notikt, ka viņiem tas būtu jāliek pie saviem bijušiem klausītājiem. Tas ir pazeminoši. Es saprotu tos docentus, kas sen jau doktora gradu pelnījuši, bet kautrējas likties no saviem biedriem eksaminēties. Ir lieki, no docentiem, kuriem jau ir venia legendi un kuri jau gadiem kā štata docenti universitātē lasījuši pilnu skaitu lekciju, vēl prasīt doktora eksamenu. Šādos gadījumos varētu apmierināties ar doktora disertāciju, kurai, protams, jābūt tiešām vērtīgai. Par jaunā doktora zinātniskā redzes aploka plašumu fakultātes varētu pārliecināties arī promocijas laikā. Docentiem, kas enerģiski piedalīdamies Latvijas universitātes organizēšanā, ir darbojušies viņā no paša sākumā, ja tiem nopietni zinātniski darbi, vajadzētu doktora gradu piešķirt honoris causa un paaugstināt tos par profesoriem. Tiem ideāliem, toreiz vēl jauniem zinātniekiem, kas universitātes tapšanas laikā, par sevi nedomādami, ziedoja tai gadus no savas dzīves, tas būtu zināms gandarījums. Faktam, ka universitātes absolventu skaits īsti neatbilst lielajam studējošo skaitam, cēloņi pa daļai meklējami ārpus universitātes; studējošiem, kas iestājušies universitātē pirmajos pēckaņa gados, universitātē ir jāpapildina robi savā vispārējā izglītībā (arī tagad vēl ne visas Latvijas vidusskolas sasniegušas Vakareiropas vidusskolu līmeni); lielai daļai mūsu universitātes studentu pašiem ir jānopelna studijām vajadzīgie līdzekļi. Un tomēr, arī augstskola nes zināmu daļu atbildības par to, ka līdz šim neliels studējošo skaits ir sekmīgi beidzis studijas. Sastādīdamas mācības plānus, universitātes fakultātes bieži vien ir sekojušas senās Krievijas augstskolu paraugam, kurās bij pazīstamas ar lielo obligatorisko priekšmetu skaitu, bet Vakareiropas augstskolā šo priekšmetu skaits parasti ir mazāks. Latvijas augstskolā ir nodaļas, kas šai ziņā pat Krievijas augstskolas pārspējušas. 30—40 obligatoriski eksameni studiju laikā ir diezgan normala parādība. Ja fakultātē ar četrgadīgu kursu studējošais visu viņa rīcībā esošo laiku, atskaitot vasaru, izlietotu tikai eksamenu likšanai, tad viņam uz katru eksamenu iznāktu apmēram mēnesis. Tas ir laiks, pa kuru nevienā nopietnā priekšmetā pieklājīgi uz eksamenu sagatavoties nevar. Daudzo eksamenu dēļ studenti pieron gatavoties pēc lekciju konspektiem (Vācijas universitātēs šādu paņēmieni nicinoši apzīmē par „Hefte reiten“), bet studenti, kas savus eksamenu gatavo kā nākas, riskē savas studijas laikā nebeigt. Daudzu mūsu fakultātu mācības plāni ir nopietni revidējami; no viņiem izmetams viss, kas nestāv ciešā sakarā ar studējošā izraudzīto priekšmetu. Tad galvenos priekšmetos profesori studējošiem tiešām varēs stādīt nopietnas prasības, jo tie čakli strādādami spēš arī laikā studijas beigt.

E. F e l s b e r g s.

Latvijas Skolotāju savienības paidagoģisko nedēļu, kas bija sarīkota 24. un 25. augustā š. g., atklāja savienības priekšnieks P. Kūla, aizrādīdams, ka Latvijas skolotāji arvien pirms mācības gada sākšanās